

OLE EDVART RØLVAAG (1876-1931)

Mot slutten av det 19. århundre var strømmen av norske emigranter til Amerika på det største. Samtidig var også nasjonalfølelsen og lengselen etter løsrivelse fra Sverige sterk; det var ikke mange som flyttet av andre grunner enn behovet for å finne et utkomme de ikke øynet her hjemme. På det fremmede kontinentet var det muligheter for alle som hadde krefter og evner, men prærien var ikke Norge; de fleste led, i hvert fall i den første tiden, sterkt av hjemlengsel.

I denne bølgen av utflyttere var også fiskergutten O. E. Rølvaag fra Nordland med ambisjoner om å gjøre det godt i den nye verden. **Han var født nord på Dønna utenfor Sandnessjøen i Nordland. Rølvaag-navnet hadde hans tipoldefar tatt – opprinnelig het han Ravnøy.**

Rølvaag klarte også - med iherdig innsats gjennom først gårdsarbeide, senere akademi-utdannelse og en glimrende eksamen ved St. Olaf's College i Northfield, Minnesota – å slå seg frem. Han fikk et stipend, studerte norsk ved universitetet i Kristiania, og i 1906 ble han – bare 10 år etter at han reiste første gang – professor ved St. Olaf's College. Der underviste han i det han var mest opptatt av, immigrasjonshistorie og pionertradisjoner, men også i norsk og i kultur i videste forstand. Og han begynte å gi ut bøker under psevdonymet Paal Mørck. I 1923 kom Johan Bojer til USA for å gjøre studier til en bok i anledning av 100-års jubileet for den første norske utvandringen. Rølvaag satte seg da ned med sine opptegnelser og skrev på kort tid "I de dage", som utkom i 1925, en måneds tid før Bojers "Vor egen stamme". Året etter kom "Riket grundlægges", og Rølvaags fortsatte framstilling av immigrantenes liv i Amerika blir beskrevet som stort anlagt, gjennomført med klarhet og intensitet "og gir den beste og mest inntrengende skildringen av den norske innvandrerlypens omforming til amerikansk type".

Rølvaag er den store, norske emigrantforfatter – på samme måte som Wilhelm Moberg er det for svenskene.

Bibliofilt er det en viss spenning ved Rølvaags produksjon, fordi en del av bøkene hans er kommet ut i USA, og er svært vanskelige å komme over. Det er sikkert også mange antikvarbokhandlere i Amerika som ikke aner at Paal Mørck er en velkjent, norsk forfatter, så det kan være muligheter for å gjøre et røverkjøp "over there". Men bøkene etter "I de dage" er enkle å skaffe seg, og prisene er ganske moderate. Paal Mørck-titlene må en derimot regne med å betale et par tusen kroner for – og kanskje vel så det.

Siden 2006-utgaven av Norske førsteutgaver ble utgitt er det innhentet en rekke nye opplysninger om Rølvaags bøker. Vi har derfor bestemt å skrive om hele oversikten. Den er nå delt i 4:

- I Skjønnlitteratur på norsk utgitt i USA
- II Skjønnlitteratur på norsk utgitt i Norge
- III Skjønnlitteratur på engelsk utgitt i USA
- IV Ikke-skjønnlitterære utgivelser - sakprosa

OLE EDVART RØLVAAGS FØRSTEUTGAVER:

I Skjønnlitteratur på norsk utgitt i USA:

- 1912: [-]: Amerika-Breve fra P. A. Smevik til hans far og bror i Norge. Samlet ved Paal Mørck. Augsburg Publishing House, Minneapolis, Minnesota.
Innbinding: Forlagsbind i to varianter.
A. Med blindtrykt ramme på deklér.
B. Uten blindtrykt ramme på deklér.
Det finnes to papirvarianter:
A. En utgave på alminnelig papir.
B. En utgave på bedre og tykkere papir.
I enkeltteksemplarer er det et lite stempel på tittelbladet: I hovedkommissjon hos LM Bentzen. Kra.
- 1914: [-]: Paa Glemte Veie. Av Paal Mørck. Augsburg Publishing House, Minneapolis, Minnesota.
Innbinding: Hellsjirtingbind.
Ny utgave i 1918.
- 1920: To Tullinger. **Et bilde fra i dag.** Augsburg Publishing House, Minneapolis, Minnesota.
Innbinding: Hellsjirtingbind.
Omarbeidet amerikansk utgave – se Pure Gold (1930).
- 1921: Længselens Baat. **Filmbilder av O.E. Rølvaag. Første bok.** Augsburg Publishing House, Minneapolis, Minnesota.
Innbinding: Hellsjirtingbind.

Amerikansk utgave av denne boken ble utgitt i 1933, under tittelen Boat of Longing, jf nedenfor.

1922: Omkring Fædrearven. St. Olaf College, Northfield, Minnesota.
Innbinding: Helsingringbind med dekor.*

Etter Ole Edvart Rølvaags død er utgitt:

[1932:] Fortællinger og Skildringer. Augsburg Publishing House, Minneapolis, Minnesota.
Innbinding: Omslag, typografisk.

II Skjønnlitteratur på norsk utgitt i Norge

1924: I de Dage-. Fortælling om norske nykommere i Amerika. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet Sjrtingryggbind.
Oversatt til engelsk i 1927 med tittelen The Land Taking – 1. del av Giants in the Earth.

1925: Riket grundlægges. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet av KS. Helsingringbind.
Oversatt til engelsk i 1927 med tittelen Founding the Kingdom – 2. del av Giants in the Earth.

1928: Peder Seier. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet. Helsingringbind.
Oversatt til engelsk i 1929 med tittelen Peter Victorious.

1931: Den signede dag. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, tegnet. Sjrtingryggbind.
Oversatt til engelsk i 1931 med tittelen Their fathers God.

Etter O. E. Rølvaags død er utgitt:

1932: Rent guld. Aschehoug.
Innbinding: Omslag, typografisk. Sjrtingringbind.
Oversettelse av Pure Gold fra 1930, som igjen er en omarbeidet utgave av To Tullinger.

III Skjønnlitterære utgaver utgitt på engelsk i USA

En spesiell amerikansk utgave:

1927: Giants in the Earth. A Saga of the Prairie", Harper & Brothers Publishers, New York/London.
Boken er en oversettelse av "I de dage" og "Riket grundlægges" og er oversatt av O.E. Rølvaag og Lincoln Colcord.

Her er det to varianter:

A. En nummerert utgave i 1-100 eksemplarer, signert av Rølvaag.

B. En vanlig utgave som foreligger både i helsingringbind og i omslag (tegnat). Omslaget er det samme som vareomslaget

1929: Peter Victorious. Harper & Brothers Publishers, New York/London.
Oversatt av O.E. Rølvaag og Nora O. Solem. Det er to varianter:
A. En nummerert utgave i 198 eksemplarer.
B. En vanlig utgave.
Innbinding: Omslag, tegnet av C.R.G. Sjrtingryggbind med røde pappdekl.
Forlagsbindet har smussomslag som har samme utforming som omslaget.

- 1930: Pure Gold. Harper & Brothers Publishers, New York/London.
Oversatt av Sivert Erdal.
Innbinding: Omslag, tegnet. Hellsjirtingbind med same smussomslag som omslaget.
- 1931: Their Fathers God. Harper & Brothers Publishers, New York/London.
Oversatt av Trygve M. Aga.
En bearbeidet utgave av To Tullinger.
Innbinding: Sjrirtingryggbind.

Etter O.E. Rølvaags død er utgitt:

- 1933: The Boat of Longing. Harper & Brothers Publishers, New York/London.
Oversatt av Nora O. Solem.
Innbinding: Omslag, liten tegning av seilbåt. Sjrirtingryggbind med smussomslag som har samme utforming som omslaget.

IV Ikke skjønnlitterære utgivelser - sakprosa

- 1909: Ordforklaring til Nordahl Rolfsens læsebok for folkeskolen II. Augsburg Publishing House, Minneapolis, Minnesota.
Innbinding: Kartonasje.
- 1918: Haandbok i norsk rettskrivning og uttale til skolebruk og selvstudium av P. J. Eikeland og O. E. Rølvaag. Augsburg Publishing House, Minneapolis, Minnesota.
Innbinding: Hellsjirtingbind.
- 1918: Deklamationsboken. Augsburg Publishing House, Minneapolis, Minnesota.
Innbinding: Hellsjirtingbind.
- 1919: Norsk læsebok Bind I for barneskolen og hjemmet av O. E. Rølvaag og P. J. Eikeland. Augsburg Publishing House, Minneapolis, Minnesota.
Innbinding: Hellsjirtingbind.
- 1920: Norsk læsebok Bind II for akademikere, høyskolen og hjemmet av O. E. Rølvaag og P. J. Eikeland. Augsburg Publishing House, Minneapolis, Minnesota.
Innbinding: Hellsjirtingbind.
- 1922: Omkring Fædrearven. St. Olaf College Press, Northfield, Minnesota.
Innbinding: Hellsjirtingbind.
- 1925: Norsk læsebok Bind III for de høiere skoler og hjemmet av O. E. Rølvaag og P. J. Eikeland. Augsburg Publishing House, Minneapolis, Minnesota.
Innbinding: Hellsjirtingbind.